

Юсупов Володимир Васильович,
провідний науковий співробітник науково-
дослідної лабораторії з проблем криміналістичного
забезпечення та судової експертології ННІ № 2
Національної академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, старший науковий співробітник

АНТИКОРУПЦІЙНІ ЕКСПЕРТИЗИ: ЗАКОНОДАВЧИЙ ПІДХІД І ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ

Антикорупційна експертиза законодавчо закріплена у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014, у якій вона тлумачиться як діяльність із виявлення в нормативно-правових актах, проектах нормативно-правових актів положень, які самостійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Нині порядок проведення антикорупційної експертизи регламентовано наказом Міністерства юстиції України від 18.03.2015 № 383/5 «Деякі питання проведення антикорупційної експертизи», рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 28.07.2016 № 1 «Порядок проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів Національним агентством з питань запобігання корупції», а також наказом Міністерства юстиції України від 24.04.2017 № 1395/5, який затвердив Методологію проведення антикорупційної експертизи. Вона складається з певних етапів: перший – загальна оцінка проекту акта; другий – антикорупційна оцінка положень проекту акта; третій – підготовка висновку та розроблення рекомендацій щодо усунення корупційних чинників. Передбачено, що висновок оформлюється за встановленою формою.

Законом визначаються об'єкти антикорупційної експертизи: проекти законів України, проекти актів Президента України, Кабінету Міністрів України, центрального органу виконавчої влади. Встановлюється обов'язок нормоутворюючих органів враховувати результати антикорупційної експертизи під час прийняття рішення щодо видання відповідного нормативно-правового акта.

Крім спеціально уповноваженого органу з питань антикорупційної політики, за ініціативою фізичних осіб, об'єднань громадян, юридичних осіб за їх рахунок може проводитися громадська антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів.

Обов'язкова антикорупційна експертиза здійснюється Міністерством юстиції України, комітетом Верховної Ради України, до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією, та Національним агентством з питань запобігання корупції.

Закон передбачає обов'язкове оприлюднення результатів антикорупційної експертизи, оформлених висновками, у разі виявлення факторів, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень. Зокрема, у 2017 р. Національне агентство з питань запобігання корупції на основі здійснення моніторингу законопроектів

та їх аналізу щодо наявності корупційних ризиків опрацювало 42 законопроекти та схвалило 34 висновки [1].

Отже, за своєю сутністю антикорупційна експертиза є юридичним аналізом положень проекту нормативного документа, на підставі якого фахівці готують висновок, що обов'язково враховується при прийнятті рішення про схвалення (видання) цього акта, або відмову у цьому.

В окремих криміналістичних джерелах до класу антикорупційних експертиз включено різні види судових експертиз, які спрямовані на виявлення за їх допомогою корупційних фактів й обставин, зокрема судово-економічні, товарознавчі експертизи, криміналістичні експертизи документів, лінгвістичні, які призначають під час розслідування різних службових злочинів та інших злочинів у сфері економіки [2]. На наш погляд, зазначені експертні дослідження – це судові експертизи, які проводять у кримінальних провадженнях про корупційні злочини, що не є підставою вважати їх антикорупційними. Ці експертизи призначають й у низці інших випадків розслідування «некорупційних» злочинів, насамперед – в економічній сфері.

Водночас наразі потребують детального дослідження питання використання спеціальних знань під час розслідування корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Законодавець увів у Кримінальний кодекс України поняття «корупційні злочини», передбачивши віднесення до них злочинів, зазначених у ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочинів, передбачених ст. 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368–369-2 Кодексу (примітка до ст. 45). Відповідно до своїх завдань, криміналістика має розробити методику розслідування корупційних злочинів, надавши суб'єктам правозастосовної діяльності ефективний інструментарій протидії небезпечному соціально негативному явищу, яким є корупція. У методиці розслідування корупційних злочинів суттєве місце належить використанню спеціальних знань, розкриттю їх форм, суб'єктів (серед яких специфікою діяльності різняться детективи Національного антикорупційного бюро України), запропонуванню криміналістичних рекомендацій щодо участі спеціалістів під час слідчих (розшукових) дій та ін. У методичних рекомендаціях можливе поєднання різних видів судових експертиз у комплексній групі – антикорупційні експертизи, які б призначалися відповідно до криміналістичної класифікації корупційних злочинів (їх видів) та алгоритмів їх розслідування.

Не претендуючи на введення у нормативно-правову базу України терміну «антикорупційні експертизи» відносно корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, вважаємо доцільним його розроблення з передбаченням рекомендацій призначення і проведення під час розслідування слідчими злочинів, передбачених ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочинів, передбачених статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368–369-2 КК України.

Список використаних джерел

1. Звіт про діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції за 2017 рік. URL: <https://nazk.gov.ua/zvity>.
2. Клименко Н. І. Щодо корупції і антикорупційних судових експертиз. Сучасний стан криміналістичного забезпечення досудового розслідування: зб. мат. конф. (м. Київ, 20 квіт. 2017 р.) / [редкол. : Кобилянський О. Л., Свобода Є. Ю.]. Київ: Навч.-наук. ін-т № 2 Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 151–156.

Яременко Сергій Петрович,

начальник відділу запобігання корупції
Управління запобігання корупції та
проведення люстрації МВС України

СТАНДАРТИ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ

У даній статті розкриваються деякі проблемні питання щодо становлення такого важливого поняття як етична поведінка на державній службі.

У широкому значенні під етикою поведінки ми розуміємо сукупність вчинків та дій людей, які відповідають тим нормам моралі, свідомості чи порядку, що склались у суспільстві або до яких воно прямує.

Ми будемо вести мову про етичні стандарти поведінки для державних службовців.

Дещо з історії. Вперше для сучасної української державної служби спроба запровадити стандарти етичної поведінки держслужбовців була у 1993 році, у прийнятому Законі України «Про державну службу» [1]. Так, статтею 5 цього Закону для поведінки державних службовців встановлювалися відповідні правила та заборони.

Крім того, статтею 14 цього ж Закону передбачено дисциплінарну відповідальність державного службовця, зокрема, за вчинок, що порочить його як державного службовця або дискредитує державний орган, у якому він працює. Проте суттєвого значення у формуванні етичних регуляторів антикорупційної спрямованості ці норми не мали, оскільки вони були надто загальними.

Через сім років у розвиток статті 5 Закону України «Про державну службу» 1993 р. з метою створення умов для підвищення авторитету державної служби та інформування громадян про поведінку, яку вони мають очікувати від державних службовців, наказом від 23.10.2000 № 58 (zareestr. в Мін'юсті 07.11.2000 за № 783/5004) Головного управління державної служби України як центрального органу виконавчої влади, що здійснює заходи із формування та проведення державної політики у сфері державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, затверджено першу редакцію Загальних правил поведінки державних службовців (далі – Загальні правила), які є узагальненням стандартів